

9.8.2010

MAAHANMUUTTOVIRASTO

MIGRATIONSVERKET

FINNISH IMMIGRATION SERVICE

Sisäasiainministeriö
PL 26
00023 VALTIONEUVOSTO

SISÄASIAINMINISTERIÖ

12.08.2010

INRIKESMINISTERIET

VIITE sisäasiainministeriön lausuntopyyntö**ASIA Maahanmuuttoviraston lausunto hallituksen esitysluonnoksesta
Eduskunnalle laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta**

Viitekohdassa mainitun lausuntopyynnön johdosta Maahanmuuttovirasto toteaa asiakohdassa mainitusta lakiehdotusluonnoksesta lausuntonaan seuraavaa:

1. Yleiskommentit

Esityksen mukaan vastaanottoa koskevaa sääntelyä selkeytettäisiin säätämällä kotouttamisesta ja kansainvälistä suojelua saavien vastaanotosta eri laeissa. Tavoitteena on selkeä ja yksiselitteinen laki, joka edistää vastaanotopalvelujen tarjonnan yhdenmukaisuutta.

Maahanmuuttovirasto pitää ehdotettua lakia tarpeellisenä ja kiireellisenä. Maahanmuuttovirasto korostaa, että vastaanoton ja kotouttamisen tulisi muodostaa jatkumo, jonka avulla kansainvälistä suojelua hakenut luvan saanut maahanmuuttaja voi kotoutua suomalaiseen yhteiskuntaan. Kun toiminnot on hallinnollisesti ja talousarvion momenttijaon osalta jaettu toisaalta Maahanmuuttovirastolle ja vastaanottokeskuksille sekä toisaalta ELY-keskuksille, kunnille ja TE-toimistoille, pitäisi luvan myöntämisen jälkeisestä siirtymävaiheesta säätää niin, ettei synny tulkintaongelmia eikä väliinputoajaryhmiä. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää kustannusten korvaamista koskevien säännösten yhteensopivuuteen sekä kummankin lain hallintoa, viranomaisia ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä koskevien säännösten toimivuuteen käytännössä.

Lakiehdotuksen rakenne, siinä käytetyt määritelmät ja käsitteet sekä yksityiskohtainen sääntely antavat vastaanotosta vastuussa oleville viranomaisille nykyistä paremmat takeet Suomea sitovien ihmis- ja perusoikeuksien toteuttamiselle.

2. Korvaukset ja ohjaus

Esityksen mukaan Maahanmuuttovirasto maksaa hakemuksesta ilman huoltajaa olevan alaikäisen, jolla ei ole oleskelulupaa Suomessa, edustajan palk-

kion ja edustamisesta aiheutuvat kulut sisäasiainministeriön vahvistamien perusteiden mukaisesti.

Vastaavasti kotouttamislakiehdotuksen mukaan ELY-keskus maksaa oleskeluluvan saaneen alaikäisen edustajan palkkion ja kulut. Hallinnollisten epäselvyyksien välttämiseksi tulisi kumpaankin lakiin ottaa säännökset siitä, miten ELY-keskusten toimivalta palkkion ja kulujen maksajana määräytyy silloin, kun edustettava ja edustaja asuvat eri ELY-keskusten alueilla tai kun edustettava muuttaa toisen keskuksen alueella sijaitsevaan kuntaan. On mm. ratkaistava, määräytyykö ELY-keskuksen toimivalta edustajan vai edustettavan oleskelupaikkakunnan mukaan.

Esityksen mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä kustannusten korvaamisesta ja palkkion maksamisesta. Nykyisin edustajan palkkio ja kulukorvaukset maksetaan sisäasiainministeriön vahvistamien perusteiden mukaan ja Maahanmuuttovirasto on antanut oman toimivaltansa osalta asiasta käytännön soveltamisohjeen. Tämä alempiasteinen sääntely ja ohjeet on ollut tarpeen. Maahanmuuttoviraston soveltamisohje ei kuitenkaan koske ELY-keskuksia, mitä on pidettävä epäkohtana.

Esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että alaikäisen edustajaksi voitaisiin määrätä mm. kunnan virkaholhooja tai yksityisen palvelun tuottajan työntekijä. Maahanmuuttovirasto pitää tätä mahdollisuutta hyvänä vaihtoehtona. Ammattiedustajan käyttömahdollisuus tulisi ottaa huomioon edustajan palkkioperusteita määrittäessä tai mahdollisesti valtioneuvoston asetusta säädettäessä.

Lakiehdotuksen vastaanoton käytännön ohjausta koskevan 8 §:n perusteluissa mainitaan Maahanmuuttoviraston tehtäväksi vapaaehtoisen paluun koordinointi. Koska paluun tukemisella on keskeinen painoarvo kansainvälisessä pakolais- ja turvapaikkapolitiikassa, Maahanmuuttovirasto esittää, että vapaaehtoisen paluun tukemisen sisältöä kuvattaisiin tarkemmin perusteluissa.

Taloudellisen tuen lisäksi asiakkaille annetaan ohjausta ja neuvontaa paluuseen liittyvissä asioissa ja sen sisältöä koordinoi ja kehittää Maahanmuuttovirasto. Maahanmuuttoviraston keskeisenä tehtävänä on lisäksi kansainvälisen ja kotimaisen käytännön yhteistyön tehostaminen vapaaehtoisen paluun edistämisessä.

3. Sopimusmenettely

Lakiehdotuksen 10 § sisältää yksityiskohtaiset säännökset vastaanotto- ja järjestelykeskuksen perustamisesta, lakkauttamisesta ja toimipaikasta. Maahanmuuttovirasto pitää sopimusmenettelyn yksityiskohtaista sääntelyä erittäin tarpeellisena.

4. Vastaanotto laajamittaisen maahantulon yhteydessä

Lakiin tai ainakin sen perusteluihin tulisi kirjata vastaanoton valmiudesta vastaavat eri tahot ja käsitteet. Normaaliaikaisen vastaanoton valmiudesta vastaisi Maahanmuuttovirasto aina 20 000 majoituspaikkaan saakka, ja yli 20 000 majoituspaikan osalta valmiussuunnittelusta vastaisivat ELY-keskukset.

Maahanmuuttovirasto korostaa, että laajamittaisesta varautumisesta voivat parhaiten vastata ELY-keskukset, joilla on siihen riittävä alueellinen tuntemus. ELY-keskusten valmiussuunnitelmat kattaisivat n. 80 000 majoituspaikkaa kansainvälistä suojelua hakevien tai tilapäistä suojelua saavien majoittamista varten. Yhteensä varautumissuunnitelmissa olisi 100 000 paikkaa, mikä luku on mainittu YETT -strategiassa.

Laajamittaisen maahantulon valtakunnallisen varautumissuunnittelun vastuu olisi ELY-keskuksella voimassa olevan lain mukaisesti. Mikäli laajamittaisen maahantulon tilanne toteutuisi, otettaisiin ELY-keskusten valtakunnallinen valmiussuunnitelma käyttöön ja SM antaisi valtuudet Maahanmuuttovirastolle perustaa valmiussuunnitelmassa olevia järjestelykeskuksia ja vastaanotto-keskuksia. ELY-keskukset tekisivät kuntien kanssa aiesopimukset/ suunnitelmat laajamittaisen maahantulon tilanteita varten. Maahanmuuttovirasto olisi kuitenkin käytännön operaattori ja perustaisi suunnitelmissa olevia yksiköitä.

5. Vastaanottopalvelut

Lakiehdotuksen 12 §:ssä luetellaan vastaanottopalvelut. Laissa tai sen perusteluissa tulisi täsmentää tarkemmin, mitä ovat sosiaalipalvelut sekä mitä tarkoittaa sanonta ”muu perustarpeiden turvaaminen”, joista kummastakaan ei ole tarkempia säännöksiä 2 luvussa.

Lakiehdotuksen 22 §:ssä terveydenhuoltopalvelujen kytkentä yleiseen terveydenhuollon lainsäädäntöön on olemassa, mutta vastaava viittaus sosiaalihuoltolakiin puuttuu (SHL 13 – 15 §). Vastaanottokeskuksissa sosiaalipalveluina annetaan lähinnä monipuolista neuvontaa yhteiskunnan toiminnoista ja palveluista sekä opinto- ja harrastusmahdollisuuksista. Vastaanoton sosiaalipalvelut kattavat myös sosiaalityön menetelmin tehtävän tavoitteellisen työn, jolla pyritään asiakkaiden hyvinvointiin sekä sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseen, vähentämiseen ja poistamiseen.

Keskeisenä pyrkimyksenä on asiakkaiden toimintakyvyn edistäminen ja parantaminen. Tämä tapahtuu sekä yksilö että koko asiakaskunnan tasolla. Laajemmin ajatellen vastaanottokeskuksen sosiaalipalveluiden toimintaan kuuluu myös vaikutustyö vastaanottokeskusten ulkopuolisissa ammatillisissa verkostoissa kuten esim. asiantuntijatyö liittyen turvapaikanhakijoihin ja yleisemmin maahanmuuttoon liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi annetaan tietoja turvapaikkaprosessista yleensä ja vastaanottotoiminnasta. Luvan saaneille

annetaan neuvoja etuuksista ja autetaan tarvittaessa asunnon hankkimisessa.

Maahanmuuttovirasto esittää, että sosiaalipalveluna voitaisiin lisäksi järjestää tilapäinen lapsen hoito vanhempien kansainvälistä suojelua koskevan asian käsittelyn aikana, silloin kun lasta ei ole mahdollista jättää vastaanottokeskukseen (eli käytännössä poliisikuulustelun, turvapaikkapuhuttelun, päätöksen tiedoksiannon sekä maasta poistamiskeskustelun ajaksi). Tällöin vastaanottokeskus kustantaisi lapsen hoidon osana vastaanottoa. Tästä voisi mainita lakiehdotuksen perusteluissa ja todeta, että Maahanmuuttovirasto voisi antaa asiasta tarkemmat ohjeet.

Vastaanottona järjestetään valtion talousarvioon perustuen, mutta ilman säädöspohjaa turvapaikkaprosessiin liittyvää lakimiesten antamaa yleistä oikeudellista neuvontaa ja yksilöllisiä oikeusapupalveluja muutoksenhakuprosessin käynnistymiseen saakka.

Mikäli nykyistä käytäntöä katsotaan tarpeelliseksi jatkaa, siitä tulisi säätää osana vastaanottopalveluja. Yleistä oikeusapua annetaan hallintolainkäytössä, mutta ei hallintomenettelyssä. Siten turvapaikkaprosessissa annetaan nykyisin enemmän oikeusapua kuin hallintoprosessissa yleensä.

Lakiehdotuksen jatkovalmistelussa tulisi selvittää, onko tähän perusteita kansainvälistä suojelua hakevien oikeussuojan kannalta. Tällöin tulisi erityistä huomiota kiinnittää ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten hakijoiden oikeussuojan tarpeeseen. Oikeusapupalveluja olisi tarpeen kehittää siten, että yleistä oikeudellista neuvontaa lisättäisiin ja tehostettaisiin. Voitaisiin esimerkiksi tuottaa valtakunnalliseen käyttöön asiantuntijoiden avulla laadittu dvd turvapaikkaprosessiin liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä. Vastaanottokeskusten työntekijät voisivat myös antaa yleisneuvontaa asiasta. Näin vähennettäisiin hakijoiden tarvetta yksilölliseen oikeudelliseen neuvontaan tai apuun.

Lakiehdotuksen 13 §:n 2 momentinnoilla vastaanottopalveluja annettaisiin luvan saaneille kohtuullisen ajan. Maahanmuuttovirasto esittää, että käsitteestä kohtuullinen aika säädettäisiin tarkemmin laissa.

Kohtuullisena aikana voitaisiin pitää SM:n ja Maahanmuuttoviraston tulostavoitteisiin kirjattua kuntaan sijoittumista kahden kuukauden kuluessa luvan saamisesta. Näin taattaisiin hakijalle riittävä aika kuntopaikan ja asunnon hankkimiseen, jolloin myös ELY-keskukselle ja tarvittaessa vastaanottokeskukselle jäisi kohtuullisesti aikaa löytää vastaanottava kunta. Kohtuullisen ajan enimmäispituudesta säätämällä huolehdittaisiin myös siitä, ettei kenenkään tarvitsisi jäädä kohtuuttoman pitkäksi aikaa vaille Suomessa pysyvästi asuville kuuluvia lakisääteisiä palveluja. Myös vastaanottokeskuksen / Maahanmuuttoviraston kustannusvastuun päättymiselle saataisiin selkeä raja.

6. Majoitus

Lakiehdotuksen 15 ja 16 §:ssä puhutaan tukiasuntoloista, mutta kyseisen termin sijasta tulisi käyttää termiä tukiasumisyksikkö, koska se on vakiintuneessa käytössä ja voi pitää sisällään yksittäisiä asuinhuoneistojakin kunhan asumiseen sisältyy aikuisen ohjausta ja neuvontaa yms. palveluja.

Kansainvälistä suojelua hakeva ja tilapäistä suojelua saava voitaisiin siirtää toiseen vastaanottokeskukseen, jos se olisi tarpeen hänen itsensä, vastaanottokeskuksen toiminnan tai kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelyn vuoksi. Säännös on erittäin tarpeellinen ja vastaa suurelta osin vastaanottokeskuksissa noudatettua käytäntöä.

Maahanmuuttovirastolle ehdotettu päätösvallan pidättämismahdollisuus lisää vastaanoton toimeenpanon sujuvuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Lakiehdotuksen perusteluissa voitaisiin kuvata tarkemmin, miten viranomaisten yhteistyötä käytännössä toteutetaan siirtojen yhteydessä. Pykälässä säädetään erikseen asiakkaan kuulemisesta ennen siirtoa. Koska vastaanoton järjestämisessä noudatetaan hallintolakia, erillinen kuulemismenettelysäännös on tässä yhteydessä tarpeeton.

Myös alaikäisten siirtoja on jouduttu tekemään. Kun siirron syynä on ollut alaikäisen käytöshäiriöistä johtuva rajattomuus, tilanne on voinut johtaa alaikäisen sijoittamiseen tarkoitukseen soveltuvaan lastensuojelulaitokseen ja mahdollisesti lastensuojeluasiakkuuteen. Alaikäisten siirtoja harkittaessa olisikin yleensä tarpeen selvittää heidän mahdollinen lastensuojelun tarpeensa. Tästä tulisi mainita lakiehdotuksen perusteluissa.

Lakiehdotuksen 16 §:ään tulisi lisätä henkilöstömitoituksen lisäksi myös maininta alaikäisen kasvatuksesta, hoidosta ja huolenpidosta sekä siihen sisältyvästä täydestä ylläpidosta ja alaikäisen käyttörahasta, joka siis aina sisältyisi ryhmäkodin palveluihin.

Kun tukiasumisyksiköstä ei ole säädetty voimassa olevassa laissa, erityisesti sen toiminnan sisällöstä tulisi säätää laissa. Tukiasumisyksikössä annetaan ohjausta, neuvontaa ja tukea jokapäiväisen arjen toiminnoissa kuten kaupassa käynnissä, ruoan laitossa, vaatteiden pesemisessä jne. Pykälässä tulisi myös säätää, että tukiasumisyksikön asukkaille annetaan samat hyödykkeet kuin aikuisten keskuksissa ja siihen liittyen vastaanottorahaa.

Esityksen mukaan kansainvälistä suojelua hakevat ja tilapäistä suojelua saavat voivat järjestää majoituksensa itse. Heidän on ilmoitettava kirjallisesti osoitteensa sekä esitettävä vuokrasopimus tai selvitys yksityismajoituksesta vastaanottokeskukselle, jonka asiakkaaksi heidät on rekisteröity. Säännös vastaa nykyistä käytäntöä, joka pitää sisällään myös sen, ettei vastaanotto- ja palveluja anneta, jos asiakas ei anna riittävää selvitystä yksityismajoituksestaan. Maahanmuuttovirasto esittää, että tällaisesta vastaanottopalvelujen epäämisestä säädettäisiin nimenomaisesti laissa.

7. Vastaanottoraha

Esityksen mukaan vastaanotto- tai käyttörahaa myönnettäisiin kansainvälistä suojelua hakevalle tai tilapäistä suojelua saavalle tai ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntaa Suomessa. Kun vastaanottokeskuksissa asuu henkilöitä, joille on merkitty kotikunta, säännös merkitsisi, ettei heillä olisi oikeutta vastaanotto- tai käyttörahaan. Vastuu heidän toimeentulostaan siirtyisi toimeentulotukilain nojalla vastaanottokeskuksen sijaintikunnalle, vaikka todellista kuntaan muuttoa ei tapahtuisikaan. Tämä lisäisi vastaanottokeskusten sijaintikuntien haluttomuutta ottaa vastaan luvan saaneita hakijoita.

Jos henkilö on kotikunnan saatuaan edelleen vastaanottokeskuksessa, hän saa samat vastaanoton palvelut ja niihin liittyvät hyödykkeet kuin ennen kotikuntamerkintää. Asiakkaan toimeentulon turvaamisen kannalta ei olisi perusteltua myöntää hänelle yleistä toimeentulotukea, jota laskettaessa vastaanoton hyödykkeitä ei voida ottaa huomioon.

Maahanmuuttovirasto esittää, että keskuksen asiakkaalle myönnettäisiin vastaanotto- tai käyttörahaa, kunnes hän on siirtynyt kuntaan tai poistunut maasta.

Vastaanottorahan lisäksi myönnettäisiin täydentävää vastaanottorahaa, joka on määritelty saman sisältöiseksi kuin toimeentulotukilain mukainen täydentävä toimeentulotuki, mutta pykälässä ei mainita itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkittuja menoja. Toimeentulotukilain 7 c §:n 2 momentin mukaan: "Henkilön tai perheen erityisenä tarpeena tai olosuhteena voidaan pitää esimerkiksi pitkäaikaista toimeentulotuen saamista, pitkäaikaista tai vaikeaa sairautta, sekä lasten harrastustoimintaan liittyviä erityisiä tarpeita."

Vastaanottokeskuksesta kuntaan muuttaville voidaan myöntää takuuvuokra ehkäisevänä toimeentulotukena. Maahanmuuttovirasto esittää, että tämä mahdollisuus säilyisi ehdotetussa laissa.

Lakiehdotuksen perusteluissa mainitaan täydentävän vastaanottorahan menoina vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot, jotka toimeentulotukilaissa kuitenkin säädetään perusmenoihin kuuluviksi ja otetaan toimeentulotukilaskelmassa huomioon perusmenoina. Täydentävän toimeentulotuen menot otetaan toimeentulotukilaskelmassa huomioon erityismenoina.

Kun lakiehdotuksen 19 §:n 3 momentin mukaan tulot ja varat otetaan huomioon vastaanotto- ja käyttörahan suuruutta laskettaessa toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetyllä tavalla. Säännöstä olisi vaikea soveltaa, koska vastaanottorahan rakenne ei vastaisi täysin toimeentulotuen rakennetta vähäistä suurempien terveydenhuoltomenojen sisältyessä lakiehdotuksessa täydentävään toimeentulotukeen.

Vastaanottorahan myöntämisessä ja takaisinperinnässä noudatettaisiin soveltuvin osin toimeentulotuesta annetun lain säännöksiä. Laissa ei mainita, miltä osin toimeentulotukilain säännökset tulisivat sovellettaviksi kussakin tilanteessa. Sovellettaisiinko esim. toimeentulotukilain säännöksiä tuen maksamisesta muulle kuin hakijalle, tuen jaksotuksesta ja maksamisesta pääsääntöisesti kuukaudelta, hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuudesta, tuen takautuvasta myöntämisestä, ulosmittaus- ja siirtokiellosta.

Maahanmuuttovirasto esittää, että lakiehdotuksen viittauksia toimeentulotukilakiin täsmennettäisiin. Lisäksi Maahanmuuttovirasto esittää, että koska vastaanoton perustoimeentulo on tarkoitus eriyttää toimeentulotukilaista, vastaanottolakiin otettaisiin mahdollisimman yksityiskohtaiset säännökset vastaanottorahan rakenteesta, myöntämisestä ja maksamisesta, vastaanottorahan ulosmittaus- ja siirtokiellosta sekä asiakkaan tietojenanto- ja ilmoittamisvelvollisuudesta.

Kun vastaanottoraha ja toimeentulotuki ovat tarkoituksensa ja rakenteensa osalta osittain yhteneväiset ja osittain erilaiset ja kun vastaanottorahaan sovellettaisiin osittain toimeentulotukilakia, tulisi selvittää tarkemmin, mitä hyötyä tai haittaa uuden etuuden säätämisestä olisi järjestelmälle. Yksinkertaisiko uusi etuus vastaanoton perustoimeentulon turvaa vai lisäisikö se etuuksien välisen yhteen sovittamisen ja soveltamisen tulkintaepäselvyyksiä?

Vastaanottorahan riippuvuus toimeentulotukilaista säilyisi, joten toimeentulotukilain muutoksista voisi aiheutua hankaluuksia vastaanottorahan myöntämisessä. Yhtenä vaihtoehtona tulisi selvittää nykyisen turvapaikanhakijoiden toimeentulotuen säilyttäminen siten, että siihen tehtäisiin lakiehdotuksessa esitetyt tuen määrää ja tarkistamista koskevat muutokset.

8. Käyttöraha

Alaikäisen käyttöraha on lakiehdotuksessa ja sen perusteluissa tarkoitettu täyden ylläpidon yksikössä annettavaksi itsenäistyvän lapsen ja nuoren viikkorahaksi, jota ei tulisi kytkeä suoranaisesti perustoimeentuloon. Alaikäisen perustoimeentulo tulisi kattaa vastaanottoyksikössä annettavana täytenä ylläpitona, minkä vuoksi toimeentulotukeen verrattavaa tulojen ja menojen arviointiin perustuvaa laskelmaa ei tulisi tehdä.

Käyttörahaa ei tulisi myöskään hakea erikseen, eikä periä takaisin siten kuin vastaanottorahaa, koska käyttörahan antaminen on osa kasvatusta ja alaikäisellä ei joka tapauksessa olisi yleensä toimeentuloedellytyksiä sen maksamiseen. Jos alaikäisellä olisi käytettävissään niin paljon omia tuloja tai varoja, että hän pystyisi elättämään niillä itsensä, hänen vastaanotostaan voitaisiin periä lakiehdotuksessa säädetyt maksut.

Kun käyttörallahalla on rahan käyttöön ja vastuullisuuteen ohjaava tavoite, Maahanmuuttovirasto esittää, että sitä voitaisiin painavista kasvatuksellisista syistä väliaikaisesti alentaa tai jättää se kokonaan väliaikaisesti maksamatta. Painava kasvatuksellinen syy voisi olla kyseessä, kun alaikäinen laiminlyö

jatkuvasti koulunkäyntinsä, jättää jatkuvasti noudattamatta vastaanottoyksikön sääntöjä tai aiheuttaa jatkuvaa häiriötä muille asukkaille. Myös päihteen tai huumeiden käyttöepäily voisi aiheuttaa käyttörahan maksamatta jättämisen.

9. Terveysthuoltopalvelut

Lakiehdotukseen on otettu nimenomaiset viittaukset terveydenhuollon lain-säädäntöön siltä osin kuin sitä sovelletaan kotikuntaa vailla oleviin sekä säädetään tilapäistä suojelua saavien terveydenhuoltopalveluista. Tämä vastaa nykyistä käytäntöä, mutta lisää lain informatiivisuutta ja selkeyttä.

10. Tulkitseminen ja kääntäminen

Lakiehdotuksen 23 ja 24 §:n säännökset tulkitsemisesta ja kääntämisestä ovat osittain saman sisältöiset kuin hallintolaissa ja hallintolainkäyttölaissa, joihin viitataan myös lakiehdotuksen 4 §:ssä. Tämän vuoksi lakiehdotuksen 24 § on tarpeeton. Ehdotuksen 23 §:ssä tulisi säätää tulkitsemisesta ja kääntämisestä niissä tilanteissa, joita hallintomenettely kattaa vain osittain. Vastaanottokeskuksissa on järjestetty tulkkipalveluja silloin, kun se on tarpeen vastaanottopalveluja annettaessa.

11. Työ- ja opintotoiminta

Lakiehdotuksessa työ- ja opintotoiminnan järjestämisen tavoitteena on asiakkaan omatoimisuuden tukeminen.

Maahanmuuttovirasto esittää, että omatoimisuuden tukemisen sijasta käytettäisiin termejä syrjäytymisen ehkäiseminen ja toimintakyvyn parantaminen, jotka kuvaavat selvemmin kyseisen toiminnan käytännön luonnetta.

Kotouttamislaissa on mainittu opintotoiminnan kohdalla asiakkaan työllistymisen edistäminen ja lisäksi on edellytetty, että asiakkaalle on tarjolla toimintaa, joka soveltuu hänelle yksilöllisesti. Maahanmuuttovirasto pitää lakiehdotuksen muotoilua realistisempänä ja enemmän käytäntöä vastaavana. Ehdotuksen mukaan työ- ja opintotoimintaa olisi järjestettävä. Tämä voi tuottaa vaikeuksia kauttakulkukeskuksissa. Siksi lain sanamuotoa tulisi muuttaa siten, että järjestämisvelvollisuus ei olisi ehdoton.

Jos vastaanottokeskuksen asukas ilman perusteltua syytä toistuvasti kieltäytyy hänelle osoitetusta työ- tai opintotoiminnasta, hänelle maksettavaa vastaanottorahaa voitaisiin vähentää enintään 20 prosenttia korkeintaan kahden kuukauden ajan. Vähennys ei saisi vaarantaa ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa, eikä lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista, eikä se saisi olla muutenkaan kohtuuton. Ehdotus vastaa vastaanottokeskuksissa noudatettua käytäntöä, jota voidaan pitää suhteellisen toimivana.

Lisäksi Maahanmuuttovirasto esittää, että vastaanottorahan vähentämisperusteeksi säädettäisiin toistuva vakava vastaanottokeskuksen järjestyssääntöjen rikkominen. Esimerkkinä voitaisiin mainita toistuva tupakointi tiloissa, joissa tupakointi ei ole sallittu. Vastaanottokeskukset ovat tuoneet esille tämän vähentämistarpeen useissa eri yhteyksissä.

12. Paluun tukeminen

Tilapäistä suojelua saavalle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntaa Suomessa, voitaisiin maksaa yhdelle henkilölle enintään kahden kuukauden ja perheelle enintään neljän kuukauden toimeentulotuen perusosan määrää vastaava avustus. Kotouttamisasetuksen nojalla avustus asettumista varten on yksin muuttavalle henkilölle enintään toimeentulotuen perusosan määrä kahdelta kuukaudelta ja perheelle enintään edellä tarkoitettu määrä kaksinkertaisena. Enimmäismäärä siis on yksinäisen henkilön perusosa eli n. 417 euroa kuukaudelta kerrottuna kahdella, jos henkilö muuttaa yksin. Perheelle avustuksen määrä on enintään yksinäisen henkilön perusosa kerrottuna neljällä.

Maahanmuuttovirasto esittää, että lakiin otettaisiin edellä mainitut avustuksen euromäärät suoraan ja että niihin sovellettaisiin samaa indeksitarkistusta kuin vastaanottorahaan.

13. Vastaanottopalveluista perittävät maksut

Lakiluonnoksen perusteluissa todetaan, että vastaanottomaksu on 6 euroa. SM:n asetuksen 65/2010 mukaan majoituksesta perittävä maksu on 6 euroa ja vastaanotosta perittävä maksu 1,50 euroa vuorokaudelta.

14. Ihmiskaupan uhrin auttaminen

Lakiehdotuksen 30 §:n 2 momentissa mainittu lakiviittaus lain 25 a §:ään tulee korjata viittaukseksi lakiehdotuksen 29 §:ään.

Moniammatillisessa arviointiryhmässä on mm. poliisin ja rajatarkastusviranomaisen edustaja. Myös Maahanmuuttoviraston tulisi olla edustettuna arviointiryhmässä.

15. Ilman huoltajaa olevan alaikäisen edustaminen

Kotouttamislain nojalla millä tahansa perusteella oleskelulupaa hakevalle lapselle voidaan määrätä edustaja. Lakiehdotus rajaa soveltamisalan kansainvälistä suojelua hakeviin, tilapäistä suojelua saaviin sekä ihmiskaupan uhreihin. Rajaus on Maahanmuuttoviraston käsityksen mukaan perusteltu, sillä muulla perusteella oleskelulupaa hakevat eivät kuulu vastaanottojärjestelmän piiriin eikä mikään taho olisi vastuussa edustajan hakemisesta. Käytännössä muuta oleskelulupaa hakevia lapsia ei ole tullut yksin Suomeen.

Muutoksenhausta ja käräjäoikeuden päätöksen täytäntöönpanosta säättäminen lakiehdotuksessa on tarpeen.

Kotouttamislaissa mainitaan edustajan kelpoisuuden yhteydessä lapsen etu. Vastaavasti lakiehdotuksessa voitaisiin säätää, että edustajaksi määrätään tehtävään sopiva täysivaltainen henkilö, joka antaa siihen suostumuksensa ja joka kykenee hoitamaan tehtävänsä moitteettomasti ja lapsen etua silmällä pitäen.

Lakiehdotuksen mukaan edustajaksi määrittämisen edellytyksenä on, että henkilö on toimittanut käräjäoikeuden nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun otteen rikosrekisteristä. Rikosrekisterilain 4 §:n nojalla Rikosrekisteristä voidaan 3 §:ssä tai muussa laissa säädetyn sallassapitovelvollisuuden estämättä luovuttaa henkilöä koskeva tieto: mm. tuomioistuimelle vireillä olevan asian käsittelyä varten (16.2.2001/141).

Tuomioistuimella on näin ollen mahdollisuus tutkia edustajaksi esitettävän rikostausta oma-aloitteisesti, minkä vuoksi lainkohta on Maahanmuuttoviraston käsityksen mukaan tarpeeton.

Edustajan tehtävistä on lakiehdotuksessa jätetty pois alaikäisen asumisesta määrittäminen. Maahanmuuttovirasto pitää muutosta perusteltuna.

Lakiehdotuksen mukaan edustajan tehtävä lakkaa, kun edustettava tulee täysi-ikäiseksi. Maahanmuuttovirasto esittää, että edustajan tehtävä lakkaisi lakiehdotuksen 39 §:n 1 kohdan nojalla myös, jos hakijaa pidetään täysi-ikäisenä lääketieteellisen ikäarviotutkimuksen tai muun riittävän selvityksen perusteella.

16. Rekisterisäännökset

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi edustajarekisteri. Vastaanotto- ja järjestelykeskus vastaisi edustajarekisterin ylläpidosta, joten kullakin vastaanotto- ja järjestelykeskuksella olisi oma edustajarekisterinsä.

Uusi edustajarekisteri ei vastaisi nykykäytäntöä eikä edustajatoiminnan kehittämisen tarpeita. Vastaanottokeskuksen tehtävä on nykyisin ja lakiehdotuksenkin mukaan ainoastaan edustajahakemuksen ja edustajan vapauttamista koskevan hakemuksen vireillepano. Järjestelykeskuksella ei ole edustajaan liittyviä tehtäviä. Vastaanottokeskus voi järjestää edustajille koulutusta, mihin laki ei kuitenkaan velvoita.

Maahanmuuttoviraston tehtävänä on edustajien palkkioiden maksaminen. Lisäksi käräjäoikeudet ilmoittavat Maahanmuuttovirastolle edustajia koskevista päätöksistään. Tästä on myös lakiehdotuksessa säännökset. Maahanmuuttovirasto esittääkin, että mikäli edustajarekisteri katsotaan tarpeelliseksi, Maahanmuuttovirasto tulisi säätää sen ylläpitäjäksi. Samalla tulisi selvittää edustajarekisterin yhtymäkohdat kotouttamislakiesitykseen eli kerättäisiinkö

edustajarekisteriin tietoja myös kiintiöpakolaisille määrätystä edustajista ja niistä edustajista, joiden edustettava on kansainvälistä suojelua haettuaan saanut oleskeluluvan.

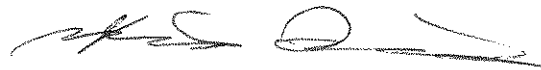
Kun alaikäiselle on määrätty edustaja tai kun edustaja vaihtuu, siitä tehdään merkin-
tä ulkomaalaisrekisteriin. Myös edustajan tehtävän lakkaaminen näkyy ulkomaalais-
rekisteristä. Lupaviranomaisten kannalta edustajarekisteri ei olisi tarpeellinen. La-
kiehdotuksen mukaan edustajarekisteriä pidettäisiin ilman huoltajaa olevien alaikäis-
ten edustajatoiminnan ohjausta, suunnittelua ja seurantaa sekä käytännön hallin-
nointia varten. Nämä tehtävät kuuluvat Maahanmuuttovirastolle ja tarkemmin sen
vastaanottoyksikölle.

Jos UMA-järjestelmään saataisiin mahdollisuus kerätä niitä tietoja, joita lakiehdotuk-
sen edustajarekisteriin on tarkoitus kerätä, välttäisiin päällekkäisiltä rekistereiltä.
Tällöin vastaanottolaissa saattaisi olla tarpeen säätää siitä, että edustajaa koskevia
tietoja voidaan luovuttaa UMA-järjestelmästä Maahanmuuttoviraston vastaanottoyk-
sikölle ilman huoltajaa olevien alaikäisten edustajatoiminnan ohjausta, suunnittelua
ja seurantaa sekä käytännön hallinnointia varten.

17. Erinäiset säännökset

Maahanmuuttovirasto pitää säännöksiä esineiden ja aineiden haltuunotosta
sekä asukkaan käytössä olevien tilojen tarkastamisesta tarpeellisina, sillä ne
antavat vastaanottokeskusten henkilöstölle työvälineet, jotka puuttuvat nykyi-
sestä lainsäädännöstä.

Ylijohtajan sijaisena, johtaja

Kaarina Koskinen

Ylitarkastaja

Pia Salmela